

Sėkmingai ateičiai – dialogo paieška šiandien

Vilnius – didžiulį potencialą turintis miestas, dėl kurio ateities turime sutarti dabar. Apie mūsų sostinės raidą, iššūkius ir galimybes kalbamės su Vilniaus Gedimino technikos universiteto Architektūros fakulteto dekane, Urbanistikos katedros profesore dr. Dalia DIJOKIENE.

Vilniaus Gedimino technikos universiteto Urbanistikos katedros profesorė dr. Dalia Dijokienė įsitikinusi, kad Vilnius turi potencialą augti, tačiau augimas negali būti beribis. Alekso Jauniaus nuotr.

Ivona JAROSLAVCEVIENĖ

– **Vilnius – išskirtinis miestas, kuriuo žavisi ne tik vilniečiai. Kuo jis ištis ypatingas?**

– Kiekvieno miesto genetinis kodas glūdi visų pirma gamtinėje aplinkoje. Per visą istoriją į Lietuvą atslinko penkių ledynmečių ledynai. Jie ir formavo mūsų krašto geomorfologiją ir kraštovaizdį. Dviejų paskutinių ledynmečių ledynų ribos buvo ties dabartiniu Vilniumi: viena riba ėjo šiauriniu pakraščiu, kita – ties dabartine pietine miesto dalimi. Šie užslinkę ledynai labai smarkiai prisidėjo prie reljefo ir gamtinės aplinkos formavimo. Stovėdami ant Trijų Kryžių ar Gedimino pilies kalno, turime suprasti, kad tai – ne viršukalnė, o lyguma, o Vilnius yra įsikūręs mano minėtų ledynų suformuotame slėnyje. Visa tai ir daugiau galima sužinoti geologo dr. Jono Šečkaus vedamose ekskursijose Vilniaus mieste. Beje, nuo Trijų Kryžių ar Gedimino pilies kalno atsiveria nuostabi senamiesčio panorama, o tolimoje matome Šeškinės kalvas, architektų vadinamas žaliąja miesto karūna. Šeškinės kalvų ruožas, Antakalnio kalvynas, Trijų Kryžių ir Gedimino pilies kalnai ir yra priešistoriniai kalvynai, kurie išliko iki mūsų dienų ir dovanoja unikalią gamtinę aplinką.

– **Gal galėtumėte papasakoti apie esminius miesto raidos etapus?**

– 1994 m. Vilniaus istorinis centras įtrauktas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą kaip į Europos rytus labiausiai nutolęs daug kultūrinių sluoksnių ir laikotarpių atspindintis istorinis miestas: turime gotikos, baroko palikimą, be to, išlaikėme net ir

istorinius priemiesčius – Užupį, Šnipiškės, istorines miesto dalis, kurios kadaise buvo atsidūrusios už miesto gynybinės sienos. Išlikusių istorinių priemiesčių teritorijų su medine architektūra, kokią turime mes, beveik neturi nė vienas išsivystęs Vakarų Europos miestas, nes spartesnė raida ir finansinis klestėjimas jas išnaikino. Vilniuje tos teritorijos išliko, o miestas plėtėsi toliau, tad istoriniai priemiesčiai nebuvo sunaikinti ar smarkiai urbanizuoti.

Svarbu ir tai, kad iki pasaulinių karų miestas nepatyrė didelių transformacijų. O štai po Antrojo pasaulinio karo, kai tapome Sovietų Sąjungos dalimi, tų transformacijų buvo daug. Be to, XX a. antrojoje pusėje apskritai miestų planavimo ir projektavimo srityje įsigalėjo modernizmas. Miestų plėtroje jis pasireiškė laisvo planavimo principo taikymu, tad visi mūsų miegamieji rajonai, išsidėstę palei Laisvės prospektą, suplanuoti pagal modernizmo principą ir paremti masine statyba. Tai miesto veidą pakeitė gana stipriai, nes Vilniaus teritorija labai išsiplėtė – didžioji dalis miestiečių ir šiandien ten gyvena.

Galiausiai miesto veidą keitė su nepriklausomybe atėję procesai. Buvo susigrąžinta privati nuosavybė, žmonės vėl galėjo turėti savo žemę ir savo būstą. Vakarų šalyse būstas dažnai nuomojamas, o lietuviai stengiasi turėti savo, tad tai ir lėmė didžiulę Vilniaus plėtrą į priemiesčius, kur ėmė rasti įvairiausių individualių namų. Šis reiškinys nepriklausomybės pradžioje buvo beveik nevaldomas ir nereguliuojamas, įgijo didelį mastą, bet pastarąjį dešimtmetį de-

dama vis daugiau pastangų siekiant tą plėtrą suvaldyti. Plėtra į priemiesčius, nors ir leidžia gyventojams turėti nuosavą būstą, kelia iššūkių, nes išlaikyti miesto inžinerinę infrastruktūrą – arba sunku, arba net ir neįmanoma, pavyzdžiui, vandentiekis, kanalizacija iki tam tikrų vietų neateina, nėra asfaltuotų kelių, gatvių apšvietimo, nevažiuoja arba labai retai važiuoja miesto transportas, tad iš priemiesčių šeimoms tenka vaikus į darželius, mokyklas vežti automobiliais, taip pat automobiliais vykti į darbą, o tai lemia ir spūstis.

– **Kaip būtų galima taisyti padėtį?**

– Ten, kur didelė gyventojų koncentracija, negalime orientuotis tik į gyvenamąją funkciją, reikia galvoti bent apie kasdienes poreikius patenkinančią socialinę ir inžinerinę infrastruktūrą. Gyventojams turi būti pasiekiamos ugdymo įstaigos, prekybos vietos. Todėl mąstoma apie galimus lokalius centrus, kur žmonės gautų paslaugas arčiau namų ir jiems nereikėtų vykti į miesto centrą. Jau dabar chaotišką plėtrą į priemiesčius bandoma suvaldyti infrastruktūros mokesčiu, sąlygomis išduodant statybos leidimus. Kartu skatinama plėtoti statybą centrinėje miesto dalyse. Juolab kad vidinio potencialo yra daug, pavyzdžiui, buvusiose pramonės teritorijose. Jos pertvarkomos, auga nauji projektai, pavyzdžiui, Paupyje, Naujamiestyje, Vilkipėdėje, ir tai tikrai sveikintina.

– **Kiek Vilnius turi potencialo augti gyventojų skaičiumi?**

– Sostinė – traukos centras kiekvienoje šalyje, ir Vilnius šį potencialą tikrai turi. Žinoma, sostinių augimas negali būti

beribis, nes gyvybinių išteklių nutekėjimas į vieną miestą nėra gerai šaliai. Apskritai tai, kad gyvybinga būtų ne tik sostinė, bet ir kiti miestai, yra politinio lygmens klausimas.

– **Kaip užtikrinti sėkmingą Vilniaus plėtrą?**

– Sėkmė ateina tuomet, kai susitelkia kritinė masė bendraminčių, nes po vieną, ypač kalbant apie miesto augimą, planavimą ir plėtrą, nieko padaryti negalime. Matau miesto savivaldos neabejingumą tam, kaip keičiasi miestas, ir tai džiugina, bet labai norėtusi didesnio savivaldybės, plėtotojų ir projektuotojų susikalbėjimo. Yra strateginių klausimų, kurių negali išspręsti vien savivaldybė ar vien verslas. Pavyzdžiui, vienas iš tokių klausimų – „Architektūrinė kalva“ dešiniajame Neries krante, kur įsikūrusi ir savivaldybė. Čia yra dar keletas sklypų, kuriuose norima statyti aukštybinius pastatus. Savivaldybė buvo užsakiusi galimybių studiją, kuri turėjo nustatyti principus, kaip turėtų būti baigta formuoti „Architektūrinė kalva“, nuo senamiesčio nutolusi vos per kilometrą. Tačiau su tuo, kas padaryta ganėtinai objektyviai ir profesionaliai, verslas nesutinka, nes jam neleidžiama statyti taip, kaip nori. Taigi tas nesusikalbėjimas ir yra bėda, be to, savivaldai kitose šalyse patikima daugiau galių modeliuoti miesto raidą ir kontroliuoti jo plėtrą. Romoje, Londone ar Paryžiuje tokių naujadarų istorinėje vietovėje tikrai nerasime, nes egzistuoja aiškos taisyklės, kuriomis vadovaujasi miesto projektuotojai, ir jos – griežtos. Taip pat labai svarbus darbų tęstinumas – kad kiekviena atėjusi valdžia nenorėtų keisti krypties.